

Тетяна Солодовник

кандидатка педагогічних наук, доцентка, Національний технічний університет
“Харківський політехнічний інститут”, доцентка кафедри педагогіки і психології
управління соціальними системами ім. академіка І. Зязюна; Харків, Україна;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7772-9938>;
E-mail: tetiana.solodovnyk@khpi.edu.ua

Євгенія Воробйова

кандидатка педагогічних наук, доцентка, Національний технічний університет
“Харківський політехнічний інститут”, доцентка кафедри педагогіки і психології
управління соціальними системами ім. академіка І. Зязюна; Харків, Україна;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6269-578X>;
E-mail: yevheniia.vorobiova@khpi.edu.ua

Наталія Серeda

кандидатка мистецтвознавства, доцентка, Національний технічний університет
“Харківський політехнічний інститут”, доцентка кафедри педагогіки і психології
управління соціальними системами ім. академіка І. Зязюна; Харків, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8472-0117>;
E-mail: nataliia.sereda@khpi.edu.ua

**МОТИВАЦІЙНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ БАЗОВОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ**

Анотація: у статті проаналізовано різні підходи до визначення мотивації навчальної діяльності та висвітлено погляди науковців щодо мотивації навчання, навчально-професійної мотивації й професійної мотивації. Зазначено, що процес розвитку базової професійної компетентності варто розпочинати з визначення провідних мотивів здобувачів, зокрема з визначення початкового рівня зацікавленості у вивченні вищої математики. На основі дослідження, проведеного у Національному технічному університеті “Харківський політехнічний інститут”, визначено рівень мотивації майбутніх інженерів у процесі формування базової професійної компетентності.

Ключові слова: мотивація; мотивація навчання; професійна мотивація; базова професійна компетентність; вища математика; освітній процес; майбутні інженери.

Tetiana Solodovnyk

Ph.D. in pedagogy, associate professor, National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”, associate professor of the department of pedagogy and psychology of management of social systems of academician I. Zyazyun; Kharkiv, Ukraine;
E-mail: tetiana.solodovnyk@khpi.edu.ua

© Тетяна Солодовник, Євгенія Воробйова, Наталія Серeda, 2025

Yevheniia Vorobiova

Ph.D in pedagogy, associate professor, National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”, associate professor of the department of pedagogy and psychology of management of social systems of academician I. Zyazyun; Kharkiv, Ukraine;
E-mail: yevheniia.vorobiova@khp.edu.ua

Nataliia Sereda

Ph.D in art sciences, associate professor, National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”, associate professor of the department of pedagogy and psychology of management of social systems of academician I. Zyazyun; Kharkiv, Ukraine;
E-mail: nataliia.sereda@khp.edu.ua

**THE MOTIVATIONAL ASPECT OF DEVELOPING THE BASIC PROFESSIONAL
COMPETENCE OF FUTURE ENGINEERS**

Abstract: the article analyzes various approaches to defining learning motivation and highlights scholars' views on learning motivation, educational-professional motivation, and professional motivation. It is noted that the process of developing basic professional competence should begin with identifying the key motives of learners, particularly by determining their initial level of interest in studying higher mathematics. Based on research conducted at the National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”, the level of motivation of future engineers in the process of forming basic professional competence is determined.

Key words: motivation; learning motivation; professional motivation; basic professional competence; higher mathematics; educational process; future engineers.

Tetiana Solodovnyk, Yevheniia Vorobiova, Nataliia Sereda

An extended abstract of the paper on the subject of:

“The motivational aspect of developing the basic professional competence of future engineers”

Problem setting. The driving force behind success in any activity is motivation. Without a properly formed motivation in the process of studying at a higher education institution, it is impossible to further develop a professional, especially a future engineer, since the frantic pace of the scientific and technological process requires constant learning and mastering new technologies. The basic professional competence is the basis on which the professional competence of a future engineer is formed, which allows him/her to effectively perform professional duties. Therefore, motivation for the development of basic professional competence requires targeted influence from teachers of fundamental disciplines, including higher mathematics.

Recent research and publications analysis. In psychology and pedagogy, there is a significant amount of fundamental and applied research on the motivational sphere of the individual, educational and professional motivation: A. Maslow (motivational sphere of personality); H. Kostiuk; O. Savchenko; S. Tymoshuk, O. Tretiak (motivation of educational activity); O. Braslavska, L. Ozerova; N. Kovalenko, N. Bobrova, O. Gancho; O. Pinska; L. Pyankivska (professional motivation) and many others.

Paper objective. The purpose of the article is to determine the role of motivation in the development of basic professional competence of future engineers.

Paper main body. Motivation ensures the activity of an individual, which determines actions and deeds, encourages activity, including learning. The level of motivation determines not only the effectiveness of the educational process, but also further successful professional activity, activates the body's resources and intellectual abilities, and maintains cognitive interest in life in general.

Basic professional competence (BPC) is a key characteristic of a specialist that is formed during training and combines knowledge, skills, abilities and personal qualities. It is holistic and flexible, meaning that it changes and develops depending on the conditions. It is thanks to this competence that a person can effectively perform professional tasks and solve problems in their field of activity. The performance of any activity is provided by motives that act as an impetus for its implementation. Therefore, in order to master basic professional competence, students must have motives that will be aimed at successful learning and becoming a professional with further development and self-improvement.

The study of the motivational aspect of the development of future engineers' basic professional competence included consideration of intrinsic and extrinsic motivation; classification of students' motives in the educational process into the following main groups: scientific and cognitive, professional and value, communicative and utilitarian motives. The type of motivation that motivates students in the process of implementing educational and cognitive activities was also considered, namely: the type of motivation based on the stimulus of fear of failure motivation, motivation to achieve success and immersion of the student in the direct process of learning activities.

In order to study the motivational aspect of the development of future engineers' basic professional competence, a survey of 103 1st and 2nd year students of NTU "KhPI" was conducted. We have developed a questionnaire to determine the level of motivation of educational and cognitive

activity of engineering students. The following levels of motivation of students' learning and cognitive activity in the process of forming the BPC are determined: sufficient level (motivation of fear of failure prevails, motivation to achieve success is expressed on average and students are less interested in the learning activity itself), productive level (motivation to achieve success is expressed the most, interest in the learning process itself is at an average level, motivation of fear of failure is below average), and creative level (high level of mastery of educational and cognitive activities in the search and creative mode, above average motivation to succeed, low level of motivation of fear of failure).

The results showed that students mostly have a productive level of motivation for learning. The difference in the percentage value between the 1st and 2nd year students is insignificant, but its presence makes it possible to state that, having gained experience in the first year, having passed adaptation, the second-year students change the priority in understanding the importance of educational and cognitive activity as such for the successful mastery of basic professional competence, the percentage of students with a creative level of motivation increases.

Therefore, it is determined that the motivational aspect is an important component of the development of the basic professional competence of future engineers. As an effective tool for developing the motivation of educational and cognitive activities of engineering students in the process of forming the BCP, the use of a facilitation approach in the educational process is proposed. This approach increases the motivation for learning and cognitive activity, provides conditions for the formation of basic professional competence, in particular in the study of higher mathematics, promotes the development of professional potential and identity, stimulates personal development, and positively affects the effectiveness of students' learning and their further professional realization.

Conclusions of the research. The study confirmed that motivation is one of the key factors in the formation of the basic professional competence of future engineers. The results of the survey of first- and second-year students showed that the dominant level of motivation is productive, but the level of creative motivation increases in the second year, which indicates a positive trend in the process of adaptation and understanding of the importance of educational and cognitive activities for the formation of BPC and for the future profession.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Рушійною силою успіху в будь-якій діяльності є мотивація. Навчання виступає провідною діяльністю здобувачів вищої освіти, яка обумовлює високий рівень знань і оволодіння професійною компетентністю, що забезпечить майбутньому фахівцю легке входження до обраної професії й подальше кар'єрне зростання.

В умовах високої конкуренції й постійних змін на ринку праці мотивація виступає саме тим чинником, що дозволяє долати перешкоди, адаптуватися до складних або невизначених умов навчальної діяльності, постійно вчитися й бути цілеспрямованим і конкурентоспроможним. Без належно сформованої мотивації в освітньому процесі ЗВО неможливе подальше становлення професіонала, особливо майбутнього інженера, оскільки стрімкий темп науково-технічного прогресу вимагає навчання впродовж життя (Lifelong Learning) відповідно до Національної Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки.

Базова професійна компетентність є тим підґрунтям, на якому формується професійна компетентність майбутнього інженера, забезпечуючи здатність ефективно виконувати фахові завдання та сприяючи його професійному зростанню й конкурентоспроможності, що узгоджується з положеннями Законів України “Про освіту” (2017) та “Про вищу освіту” (2014). Тому мотивація щодо розвитку

Special attention is paid to the role of the teacher in organizing an educational environment that stimulates motivation to learn. The expediency of applying a facilitative approach in the educational process as an effective means of increasing motivation, activating cognitive activity and involving students in the holistic process of forming the BPC, in particular in the context of mastering such disciplines as higher mathematics, is substantiated.

базової професійної компетентності потребує цілеспрямованого впливу з боку викладачів фундаментальних дисциплін, до яких належить вища математика.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, у яких започатковано розв'язання цієї проблеми і на які спирається автор. У психолого-педагогічних розробках існує значна кількість фундаментальних й прикладних досліджень, присвячених мотиваційній сфері особистості, навчальній й професійній мотивації: А. Маслоу [7] (мотиваційна сфера особистості); Г. Костюк [6]; О. Савченко [14]; С. Тимошук, О. Третяк [15] (мотивація навчальної діяльності); О. Браславська, Л. Озерова [2]; Н. Коваленко, Н. Боброва, О. Ганчо [4]; О. Пінська [10]; Л. П'янківська [9] (професійна мотивація) та багато інших. Розглядаючи базову професійну компетентність, Г. Кузнецова та С. Резнік визначають мотивацію як один із важливих її компонентів [13].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується дана стаття. Попри велику кількість досліджень, присвячених мотиваційній сфері особистості, навчальній та професійній мотивації, проблема мотивації як чинника розвитку базової професійної компетентності майбутніх інженерів залишається недостатньо дослідженою. Особливо це стосується етапу засвоєння фундаментальних дисциплін, таких як вища математика, яка часто сприймається здобувачами як абстрактна й відірвана від професійних інженерних

завдань. Відсутність чітко усвідомленого зв'язку між змістом цих дисциплін та майбутньою інженерною діяльністю знижує рівень внутрішньої мотивації, що, гальмує формування ключових компонентів базової професійної компетентності.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у визначенні ролі мотивації у розвитку базової професійної компетентності майбутніх інженерів.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. У психології мотивація розглядається як “сукупність спонукальних чинників, які визначають активність особистості. Це всі мотиви, потреби, стимули, ситуативні чинники, які спонукають поведінку людини” [3, С. 321]. Отже, можна стверджувати, що мотивація забезпечує активність індивіда, яка обумовлює його дії та вчинки, спонукає до діяльності, зокрема до навчальної.

Мотивація навчання полягає, передусім, у бажанні вчитися, дізнаватися нове, розвиватися, здійснювати навчально-пізнавальну діяльність, бути активним саме у навчанні, “мотивація навчання — це своєрідна внутрішня енергія студента, яка надає його навчальній діяльності певний напрям, створює своєрідний фокус прикладання зусиль, і може бути зрозумілою в різних формах, кожна з яких має певне значення для навчання” [12, с. 121].

Мотивація навчання виступає тією компенсаторною силою, завдяки якій здобувач долає прогалини у знаннях і труднощі, що виникають в освітньому процесі, сприяє активності на заняттях і під час самостійної роботи, стимулює зацікавленість у позитивних результатах навчання. Від рівня мотивації залежить не тільки ефективність освітнього процесу, а й подальша успішна професійна діяльність, активізуються ресурси організму й інтелектуальні здібності, підтримується пізнавальний інтерес до життя взагалі.

Поряд із поняттям мотивації навчання у дослідженнях зустрічається поняття “навчально-професійна мотивація” і “професійна мотивація”, які науковці розглядають у контексті фахової підготовки у ЗВО, коли здобувачі не тільки навчаються, а й оволодівають професійною компетентністю. Під навчально-професійною мотивацією розуміють “інтеграцію потреб, інтересів, стимулів, настанов, ціннісних орієнтацій і мотивів, які спонукають і спрямовують особистість до опанування майбутньої професії” [8, С.144].

Професійну мотивацію розглядають такою, що “виступає поліфункціональним і динамічним явищем професіоналізації фахівця, формується у процесі його становлення як професіонала через реалізацію власних потреб у діяльності й сформованості ієрархії трудових мотивів” [9, с. 535]. Отже, можемо стверджувати, що навчально-професійна і професійна мотивація передбачають підпорядкування мотивів діяльності в закладі вищої освіти професіоналізації фахівця.

Подоляк Л. і Юрченко В. виділяють такі напрями професіоналізації здобувачів:

1. Професіоналізуються всі пізнавальні процеси: професійне сприймання і професійна спостережливність, професійна пам'ять, професійна уява, професійне мислення. Формується професійна настанова на всі пізнавальні процеси.

2. Фахівець із вищою освітою повинен оволодіти не тільки знаннями, уміннями й навичками, а й самостійно виробляти засоби досягнення поставлених професійних цілей, а для цього повинні бути сформовані механізми планування своєї діяльності, програмування своїх дій, оцінки результатів і їх корекція.

3. Особистість студента набуває професійної спрямованості, що має такі прояви:

- професійна мотивація, загальне позитивне ставлення, схильність й інтерес до професійної діяльності (прагнення до реалізації смислу служіння суспільству,

державі, людям);

- розуміння і прийняття професійних завдань із оцінкою власних ресурсів для їх розв'язання;

- бажання вдосконалювати свою підготовку до професійної діяльності, підсилюються мотиви самоосвіти і самовиховання;

- планування задовольняти матеріальні й духовні потреби, займаючись працею в галузі своєї професії [11].

Професіоналізація передбачає усвідомлення важливості професійних знань і компетентності, самостійність і відповідальність, рефлексію навчальних досягнень, самоосвіту, ідентифікацію себе з обраною професією. Для якісної професіоналізації майбутнього фахівця у процесі навчання базова професійна компетентність є визначальним фактором, що дозволяє на високому рівні розв'язувати навчально-професійні завдання різного характеру, і яка є підґрунтям професійної компетентності. Резнік С. і Кузнецова Г. визначають базову професійну компетентність як “динамічно-інтегративну властивість особистості, яка набувається під час навчання, включає основні (базові) знання, уміння, навички, здатності, якості, які взаємопоєднані між собою та за допомогою яких майбутній спеціаліст може розв'язувати проблеми” [13, с. 76].

Таким чином, на думку дослідниць, базова професійна компетентність – це ключова характеристика спеціаліста, яка формується під час навчання та поєднує знання, навички, вміння й особистісні якості. Вона є цілісною та гнучкою, тобто змінюється й розвивається залежно від умов. Саме завдяки цій компетентності людина може ефективно виконувати професійні завдання й розв'язувати проблеми у своїй сфері діяльності. Виконання будь-якої діяльності забезпечується мотивами, які виступають спонуканням для її здійснення. Отже, для оволодіння базовою професійною

компетентністю необхідна наявність у здобувачів мотивів, що будуть спрямовані на успішне навчання й становлення як професіонала з подальшим розвитком й самовдосконаленням.

У психологічній науці розрізняють зовнішню і внутрішню мотивацію. До зовнішніх мотивів навчальної діяльності належать: отримання диплому про вищу освіту, престижна робота у майбутньому, наслідування прикладу батьків. Внутрішні мотиви є більш складними й усталеними, до них відносять такі: соціальна значущість професії та її важливість для суспільства, інтерес до професії, задоволення від самого процесу навчання. Відповідно здобувачі з внутрішньою мотивацією більше зацікавлені у знаннях, більш активні й цілеспрямовані, вони усвідомлюють важливість навчання, проявляють наполегливість у навчанні і прагнуть до самореалізації.

Зовнішня і внутрішня мотивація можуть взаємодіяти і змінюватися у тому випадку, коли під час навчання задля отримання зовнішніх привілеїв виникає пізнавальний інтерес і здобувач починає вчитися для власного розвитку. Крім внутрішніх мотивів, на підвищення мотивації можуть впливати й інші чинники, такі як освітнє середовище закладу вищої освіти, особистісно-орієнтоване навчання, індивідуальний підхід до кожного студента, проблемні методи навчання, що стимулюють пізнавальну активність, розвивають особистість викладача.

Вивчення мотиваційного аспекту розвитку базової професійної компетентності майбутніх інженерів дозволило класифікувати мотиви студентів в освітньому процесі за такими основними групами: науково-пізнавальні, професійно-ціннісні, комунікативні та утилітарні.

Варто зважати й на тип мотивації, що спонукає студента в процесі реалізації навчально-пізнавальної діяльності. Як відомо, така мотивація є трьох типів.

*ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ*

Перший тип мотивації має за основу стимул мотивації страху невдач, тобто негативне забарвлення. Цей тип мотивації характеризується з боку студента усвідомленням потенційних неприємних моментів, що пов'язані з необхідністю навчатись, зокрема можливої догани за несвочасне виконання завдань, зауважень із боку викладачів або ж батьків, відчуття своєї “неповноцінності” на тлі більш успішних одногрупників. Негативне забарвлення цього типу мотивації, яке відбивається на психоемоційному стані студента не приводить до отримання бажаного високого результату в навчальній діяльності.

Другий тип мотивації має позитивне забарвлення адже стимулом виступає мотивація досягнення успіху. Спонукальними в такому контексті зазвичай виступають широкі соціальні мотиви, зокрема у визнанні успіхів у навчальній діяльності з боку авторитетних викладачів, отримання додаткових балів для нарахування стипендії, отримання грамоти чи подяки за сумлінне та успішне навчання тощо. Однак, якщо в освітньому процесі така установка не буде підкріплена іншими мотивуючими факторами, наприклад, стабільно високі бали з предметів, то максимального ефекту не буде досягнуто, оскільки сама навчальна діяльність як така, менш приваблива аніж те, що пов'язане з нею.

Третій тип мотивації ґрунтується на зануренні студента в безпосередній процес навчальної діяльності. В такому контексті сам процес здобування знань та опанування новими компетенціями є основним спонукальним механізмом. Для активізації цього типу мотивації студентів актуальним є творчий підхід в роботі викладача та використання активних та пошукових методів в організації освітнього процесу. Зокрема реалізація технік фасилітації в педагогічній діяльності може забезпечити високий рівень прояву даного типу мотивації.

В чистому вигляді всі типи мотивації у кожного студента проявляються за різним ступенем. Окрім того, рівень прояву кожного з них також може бути різним.

Для нашого дослідження вивчення мотиваційного аспекту розвитку базової професійної компетентності майбутніх інженерів було передбачено проведення анкетування 103 студентів навчально-наукових інститутів НТУ “ХПІ” (Е, МІТ, ІКМ) 1 та 2 курсів навчання.

Нами було розроблено анкету для виявлення рівня мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів інженерного профілю в процесі формування базової професійної компетентності (БПК).

Таблиця 1

Текст анкети для виявлення рівня мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів інженерного профілю в процесі формування БПК

Питання	Варіант відповіді
1. Засвоєння змісту загальних освітніх компонентів за спеціальністю необхідні для:	а) успішного засвоєння освітніх компонентів профпідготовки б) отримання професійної освіти в) саморозвитку, щоб бути освіченим фахівцем г) використання в подальшій професійній діяльності д) отримання високих оцінок
2. Я б не вивчав загальні освітні компоненти за спеціальністю (наприклад вища математика), якщо б:	а) не було бажання навчатись б) не було зацікавленості в обраній спеціальності в) оцінки з таких дисциплін не впливали на отримання стипендії
3. Моя мета на заняттях із загальних освітніх компонентів за спеціальністю:	а) слухати і запам'ятовувати все, що говорить викладач б) зрозуміти тему та засвоїти матеріал в повному обсязі в) отримати нові знання та опанувати нові компетенції г) поводитись “як мишка”

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ
МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ**

Продовження таблиці 1

4. Коли я планую виконання розрахункового завдання, то:	а) спочатку намагаюсь зрозуміти його суть б) ретельно продумую всі його аспекти в) намагаюсь зробити все так, щоб робота була виконана повністю г) звертаюсь за допомогою до викладачів д) звертають за допомогою до одногрупників
5. Найбільш цікаве на занятті із загальних освітніх компонентів за спеціальністю — це:	а) пояснення викладачем нового матеріалу б) засвоєння нової теми в) відповідати на занятті г) розв'язувати нестандартні завдання
6. Я вивчаю матеріал із загальних освітніх компонентів за спеціальністю добросовісно, якщо:	а) матеріал подобається б) матеріал легкий в) матеріал цікавий г) матеріал добре зрозумілий д) мене не примушують до цього е) мені потрібно покращити підсумкову оцінку
7. Мені подобається робити домашні завдання з загальних освітніх компонентів за спеціальністю, коли:	а) вони легкі б) вони цікаві в) є настрої г) завжди, адже це запорука глибоких знань
8. Я більш активно працюю на заняттях із загальних освітніх компонентів за спеціальністю, якщо:	а) очікую на схвалення викладача б) виконання завдань викликає зацікавленість в) хочу отримати вищий бал г) прагну до високого рівня знань д) прагну отримати більше уваги з боку аудиторії е) матеріал стане у нагоді в майбутній професії
9. Високі оцінки з загальних освітніх компонентів за спеціальністю — це результат:	а) високого рівня знань б) везіння в) добросовісного виконання домашніх завдань г) наполегливої роботи д) допомоги друзів е) використання ШІ
10. Успішне виконання мною завдань на занятті залежить від:	а) настрою б) рівня складності завдань в) моїх здібностей г) докладених зусиль з мого боку д) везіння

Зміст питань анкети був спрямований на розкриття рівнів сформованості мотивації навчально-пізнавальної діяльності. У відповідях на питання було закладено також й орієнтацію на три типи мотивації (страху невдачі, досягнення успіху, націленість на навчання як процес).

Відповідно до отриманих відповідей ми визначили такі рівні прояву мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів в процесі формування БПК: достатній (переважає мотивація страху невдач, мотивація досягнення успіху виражена середньо і менше цікавить студентів сама навчальна діяльність), продуктивний

(мотивація досягнення успіху виражена найбільше, на середньому рівні цікавість самим процесом навчання, мотивація страху невдач має рівень нижче середнього) та креативний (високий рівень опанування навчально-пізнавальною діяльністю в пошуковому та креативному режимі, мотивація досягнення успіху вище середньої, низький рівень мотивації страху невдач).

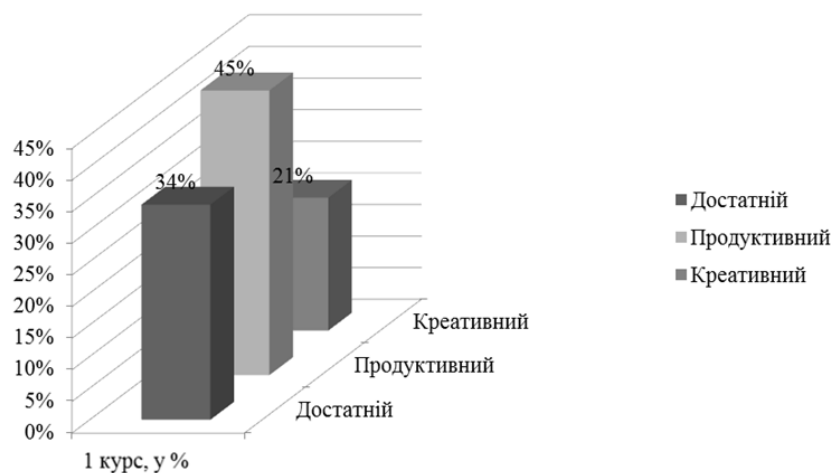
Отримані нами результати засвідчили, що розподіл рівнів мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів інженерного профілю в процесі формування БПК доволі не однорідний (таблиця 2).

Рівень прояву мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів інженерного профілю в процесі формування БПК

Прояв мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів інженерного профілю в процесі формування БПК		
Рівень прояву	1 курс, у %	2 курс, у %
Достатній	34 %	29 %
Продуктивний	45 %	40 %
Креативний	21 %	31 %

Результати також наведено у вигляді діаграм (рис. 1 і 2) та наочно демонструють, що студенти здебільшого мають продуктивний рівень мотивації навчальної діяльності

Рис. 1. Рівень прояву мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів інженерного профілю 1 курсу в процесі формування БПК

Така ситуація може свідчити про те, що перші роки навчання у зво, зокрема, в форматі он-лайн навчання тісно пов'язані із адаптацією навчальною та психологічною. Саме тому, рівні прояву мотивації відрізняються. Це зумовлено тим, що першокурсники опановують нову систему навчання та оцінювання, засвоюють вимоги викладачів, які в кожного свої.

Також новоспечені студенти важливими факторами мотивації вважають усвідомлення зобов'язання добре навчатися й не розчаровувати близьких, уникати критики викладачів та можливих покарань або ж неприємностей, пов'язаних з проблемами у навчанні, одним з

провідних факторів мотивації як для першокурсників, так і старших студентів є бажання отримувати стипендію. Різниця у відсотковому значенні між студентами 1-го та 2-го курсу є незначною, проте її наявність дає змогу констатувати, що, отримавши досвід навчання на першому курсі, пройшовши адаптацію, студенти другого року навчання дещо змінюють пріоритетність у розумінні значущості навчально-пізнавальної діяльності як такої для успішного опанування базовою професійною компетентністю.

Таким чином, можемо стверджувати, що мотиваційний аспект є важливою складовою розвитку базової професійної компетентності майбутніх інженерів.

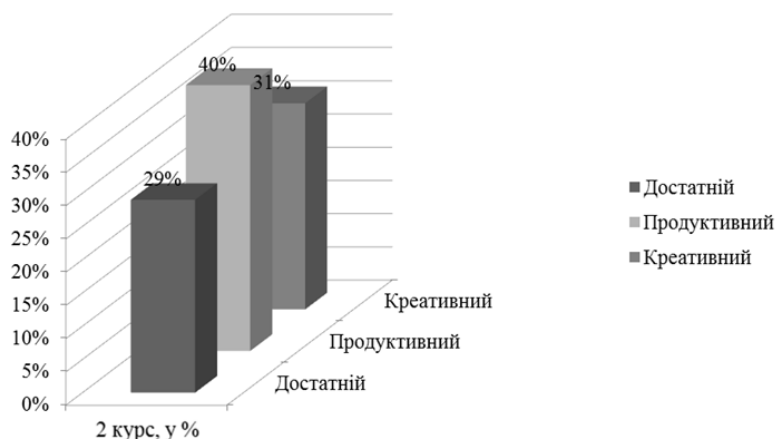

Рис. 2. Рівень прояву мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів інженерного профілю 2 курсу в процесі формування БПК

Зокрема, як ефективний інструмент для розвитку мотивації навчально-пізнавальної діяльності студентів інженерного профілю в процесі формування БПК пропонується застосування фасилітативного підходу в освітньому процесі. Такий підхід в навчальній практиці сприяє підвищенню ефективності групової роботи, залучення та зацікавленості учасників освітнього процесу в самому процесі навчання, розкриттю їхнього потенціалу [16]. Використання фасилітативного підходу до підготовки майбутніх фахівців інженерного профілю підвищує мотивацію до навчально-пізнавальної діяльності, забезпечує умови для формування базової професійної компетентності, зокрема під час вивчення вищої математики, сприяє розвитку професійного потенціалу та ідентичності, стимулює особистісний розвиток, а також позитивно впливає на ефективність навчання і подальшої професійної реалізації здобувачів.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проведене дослідження підтвердило, що мотивація є одним із ключових чинників формування базової професійної компетентності майбутніх інженерів. Визначено, що навчальна, навчально-професійна та професійна мотивація забезпечують не лише

активність у процесі здобуття знань, а й цілеспрямоване прагнення до самореалізації в професійній сфері. Встановлено, що базова професійна компетентність не обмежується лише засвоєнням знань, умінь і навичок, а передбачає розвиток особистісних якостей, здатностей до планування, самооцінки, рефлексії та самовдосконалення, що тісно пов'язано з рівнем внутрішньої мотивації здобувача. Саме внутрішня мотивація, яка ґрунтується на зацікавленості, значущості професії та задоволенні від навчального процесу, є більш стійкою та результативною порівняно із зовнішньою.

Результати анкетування студентів першого та другого курсів показали, що домінуючим є продуктивний рівень мотивації, проте рівень креативної мотивації зростає на другому курсі, що свідчить про позитивну динаміку в процесі адаптації та розуміння значущості навчально-пізнавальної діяльності для формування БПК та для майбутньої професії.

Окрему увагу приділено ролі викладача в організації освітнього середовища, яке стимулює мотивацію до навчання. Обґрунтовано доцільність застосування фасилітативного підходу в освітньому процесі як ефективного засобу підвищення мотивації, активізації пізнавальної діяльності та залучення здобувачів до

цілісного процесу формування БПК, зокрема в контексті опанування таких дисциплін, як вища математика.

Перспективами подальших досліджень є розробка та теоретичне

обґрунтування педагогічних умов розвитку базової професійної компетентності майбутніх інженерів та впровадження їх в освітній процес технічних закладів вищої освіти.

Список літератури:

1. Бондар Л., Литвинчук Н. Мотивація навчальної діяльності студентів як провідний чинник підготовки майбутніх фахівців. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія "Психологія" : науковий журнал*. Острог : Вид-во НаУОА, 2020. № 11. С. 67–71.

2. Браславська О., Озерова Л. Теоретичні основи формування професійної мотивації майбутнього вчителя в умовах фахової підготовки. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2021. Вип. 2(22). С. 21–30.

3. Варій М. Психологія особистості : навч. пос. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 592 с.

4. Коваленко Н., Боброва Н., Ганчо О. Мотивація студентів як запорука успішного професійного розвитку. *Медична освіта*. 2020. № 3. С. 43–48.

5. Колчигіна А. Специфіка навчальної мотивації студентів. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: "Психологічні науки"*. 2018. Вип. 1 (2). С. 46–51.

6. Костюк Г. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. Київ : Рад. школа, 1989. 608 с.

7. Maslow A. Motivation and personality. New York. : Harper and Row; 1970. Ed. 2. 369 p.

8. Онищенко І. Навчально-професійна мотивація як складник професійного становлення майбутніх фахівців педагогічного профілю. *Освітній вимір*. 2016. № 48. С. 139–145.

9. П'янківська Л. Професійна мотивація особистості: теоретичний аспект. *Грааль науки*. 2021. № 2–3. С. 532–

536. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.02.04.2021.108>

10. Пінська О. Професійна мотивація як засіб підвищення ефективності навчальної діяльності студентів. *Проблеми трудової і професійної підготовки*. 2009. № 14. С. 111–115.

11. Подоляк Л., Юрченко В. Психологія вищої школи: школи: навч. посіб. для магістрантів і аспірантів. Київ : ТОВ "Філ-студія", 2006. 320 с.

12. Олефір В., Кряж І., Крейдун Н. Психологія студента : колективна монографія. Харків : ХНУ ім. В. Каразіна, 2023. 340 с.

13. Резнік С., Кузнецова Г. Сутність та структурні компоненти базової професійної компетентності майбутніх інженерів. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2022. № 3. С. 71–82.

14. Савченко О. Уміння вчитися — ключова компетентність молодшого школяра : навч. посібник. Київ : Педагогічна думка, 2014. 176 с.

15. Тимошук С., Третяк О. Особливості формування навчальної мотивації студентів. *Вісник Житомирського державного університету*. 2015. Вип. 2 (80). С. 64–68.

16. Vorobieva Ye., Chebakova Yu. Organization of the educational process in a modern higher education institution based on a facilitative approach. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2020. № 1. С. 37–51.

References:

1. Bondar L., Lytvynchuk N. Motyvatsiia navchalnoi diialnosti studentiv

- yak providnyi chynnyk pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv [Motivation of students' learning activities as a leading factor in the training of future specialists]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Seriiia "Psykhologhiia" : naukovyi zhurnal*. Ostroh : Vyd-vo NaUOA, 2020. No. 11. pp. 67–71.
2. Braslavskaya O., Ozerova L. Teoretychni osnovy formuvannya profesiinoi motyvatsii maibutnoho vchytelia v umovakh fakhovoi pidhotovky [Theoretical Foundations of Formation of Future Teacher's Professional Motivation in the Conditions of Professional Training]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia* 2021. Issue 2(22). pp. 21–30.
3. Varii M. Psykhologhiia osobystosti [Personality psychology]. Navch. pos. Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury, 2008. 592 p.
4. Kovalenko N., Bobrova N., Hanchko O. Motyvatsiia studentiv yak zaporuka uspishnoho profesiinoho rozvytku [Student motivation as a key to successful professional development]. *Medychna osvita*. 2020. No. 3. pp. 43–48.
5. Kolchyhina A. Spetsyfyka navchalnoi motyvatsii studentiv [Specifics of students' learning motivation]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia: "Psykhologhichni nauky"*. 2018. Issue 1 (2). pp. 46–51.
6. Kostiuk H. Navchalno-vykhovnyi protses i psykhychnyi rozvytok osobystosti [Educational process and mental development of the individual]. Kyiv : Rad. shkola, 1989. 608 p.
7. Maslow A. Motivation and personality. New York : Harper and Row; 1970. Ed. 2. 369 p.
8. Onyshchenko I. Navchalno-profesiina motyvatsiia yak skladnyk profesiinoho stanovlennia maibutnikh fakhivtsiv pedahohichnoho profilu [Educational and Professional Motivation as a Component of the Professional Development of Future Pedagogical Specialists]. *Osvitnii vumir*. 2016. No. 48. pp. 139–145.
9. Piankivska L. Profesiina motyvatsiia osobystosti: teoretychnyi aspekt [Professional motivation of a personality: theoretical aspect]. *Hraal nauky*. 2021. No. 2–3. pp. 532–536. Available at: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.02.04.2021.108>
10. Pinska O. Profesiina motyvatsiia yak zasib pidvyshchennia efektyvnosti navchalnoi diialnosti studentiv. *Problemy trudovoi i profesiinoi pidhotovky*. 2009. No. 14. pp. 111–115.
11. Podoliak L., Yurchenko V. Psykhologhiia vyshchoi shkoly: shkoly [Psychology of higher education: schools]. Navch. posib. dlia mahistrantiv i aspirantiv. Kyiv : TOV "Fil-studiia", 2006. 320 p.
12. Olefir V., Kriazh I., Kreidun N. Psykhologhiia studenta [Student psychology]. Kolektyvna monohrafiia. Kharkiv : KhNU im. V. Karazina, 2023. 340 p.
13. Reznik S., Kuznetsova N. Sutnist ta strukturni komponenty bazovoi profesiinoi kompetentnosti maibutnikh inzheneriv [Essence and structural components of the basic professional competence of future engineers]. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnymy systemamy*. 2022. No. 3. pp. 71–82.
14. Savchenko O. Uminnia vchytysia — kliuchova kompetentnist molodshoho shkoliara [The ability to learn is a key competence of a primary school student]. Navch. posibnyk. Kyiv : Pedahohichna dumka, 2014. 176 p.
15. Tymoshuk S., Tretiak O. Osoblyvosti formuvannya navchalnoi motyvatsii studentiv [Peculiarities of forming students' learning motivation]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu*. 2015. Issue 2 (80). pp. 64–68.
16. Vorobieva Ye., Chebakova Yu. Organization of the educational process in a modern higher education institution based on a facilitative approach. *Teoriia i praktyka upravlinnia sotsialnymi systemamy*. 2020. No. 1. pp. 37–51.

Стаття надійшла до редколегії 25.0.2025